

Суецката криза

На преден план на световната политическа сцена в средата на ХХв. излизат САЩ и Съветският съюз-две сили, утвърдили се като най-могъщи в периода след Втората световна война. Вкопчили се в жесток геополитически двубой, те възприемат всяко постижение за едната като поражение за другата. Към средата на 50-те години на ХХв. американската сфера на влияние в Западна Европа процъфтява, а неприкритата готовност на Америка да я защити с военна сила усмирява съветския авантюризм. Но примирието в Европа не означава примирие навсякъде по света. Съветският президент Никита Хрушчов не оставя американската сфера да се разпространява безнаказано. Той предизвиква Запада на арени, които Сталин винаги е смятал извън съветска сфера на интереси, извеждайки далеч от Европа горещите точки на съветско-американското съперничество. Една от тези горещи точки се възпламенява през 1956г. в Близкия Изток и влиза в историята с името Суецката криза. В своето развитие тя обхваща периода от края на юли до средата на ноември 1956г. и условно се разделя на два етапа. Първият е изпълнен с дипломатически преговори, а през втория Великобритания, Франция и Израел осъществяват тристранна агресия срещу Египет.

Пряко замесени в тази криза, а и донякъде виновници за нейното зараждане са Западните съюзници Великобритания и Франция. Опирайки се на американска подкрепа, те провеждат политика на защита и укрепване на своите позиции в този район и тясно и егоистично се противопоставят на всяка сила, която пряко или косвено създава затруднения за осъществяването на тази политика.

На 1 юни 1952 г. президентската администрация в САЩ обявява Програма за сигурност на Близкия и Средния Изток, която предвижда значителна военна помощ за държавите в региона, политическо съдействие за извършване на реформи и взаимоотношения по американски модел. Въпреки това обаче, арабският национализъм не може да бъде възспрян, както и неговата амбиция да сложи край на колониализма и монархизма-две системи на властване, които влизат в противоречие със суверенитета и менталността на арабската нация. През лятото на 1952г. в Египет се извършва държавен преврат, който детронира египетския крал

Фарук, а на негово място застава полковник Гамал Абдел Насър. С това се поставя начало на египетската революция. Тя има за цел изграждане на силна национална армия и утвърждаване на управление на национална справедливост и здрава демокрация. Великобритания изпитва сериозни опасения от тази революция. Западната държава води преговори с Египет за статута на военната база в зоната на Суецкия канал. Независимо от усилията на британските дипломати да запазят присъствие в така важната военна база, на 19 октомври 1954г. страните подписват двустранно споразумение, което предвижда анулиране на англо-египетския договор от 1936г. и евакуиране на британските въоръжени сили от базата в срок от 20 месеца. Великобритания се задоволява с компромисния параграф 4 на споразумението, който допуска в случай на военно нападение от външна сила, Египет да позволи на Обединеното кралство да ползва базата за оперативни цели. Според т. 8 от споразумението “двете страни признават Суецкия канал за интегрална част от Египет” .¹

Англо-египетското споразумение променя съотношението на силите, защото стратегически важната военна база остава под контрола на Египет. Той има водеща роля в политиката на твърдо отстояване на националния суверенитет и отказ от участие във военни блокове. В израз на своето решение да увеличи военната сила на египетската армия Насър води преговори с Чехословакия за закупуване на конвенционално оръжие. Тези преговори стават известни в Лондон и във Вашингтон. Появата на съветско оръжие в Египет създава нови реалности в региона, защото СССР фактически “влиза” в Близкия изток.² САЩ приемат този факт със загриженост и подготвят по-драстични мерки срещу амбициите на египетския президент и тези на СССР. Вашингтон препоръчва Великобритания да спре оръжейните доставки до Египет, въпреки че са платени.

Към средата на 50-те години съветската политика получава невероятни възможности да разшири своите сфери на действие. Хрущов няма ясно определена задача в Близкия изток, но се надява подкрепата за страните, завоювали политическа независимост, да окаже отрицателно влияние върху позициите на

¹ Мирчева, Хр. “История на международните отношения в най-ново време”, изд. “Софи-Р”, С. , 2002 г. , стр. 590

² Мирчева, Хр. “История на международните отношения в най-ново време”, изд. “Софи-Р”, С. , 2002 г. , стр. 591

Запада. Хрущов допуска, че в региона може да се оформи група независими неутрални държави, която да поддържа всеотнашн отношения със СССР. В този смисъл политическите цели на Москва съвпадат с тези на редица арабски столици. Така се стига до разбирателство между тези страни и СССР, в което САЩ съзират военна заплаха. В тази обстановка Великобритания решава да ограничи разпространяващото се влияние на Насър в Близкия изток, ако е необходимо и чрез използването на сила.

Междувременно на 1 март 1956г. ген. Глъб, олицетворяващ британското господство в Йордания повече от две десетилетия, е изгонен от страната с решение на крал Хюсеин. Кралят отстранява личността, която обвързва Йордания с британските интереси. Но заедно с това той постига силни ефекти и извън страната си-той дава предимство на арабските офицери в армията, а освен това се приобщава към антибританската линия на Египет и други арабски страни.³ Правителството на Англия е готово да предприеме наказателни мерки срещу Йордания. Но вероятността крал Хюсеин да поиска помощ от Египет и да последва сближаване между двете арабски държави въздържа правителството от решение. То обаче приема декларация за начало на военни действия срещу Египет. Тази декларация не се оповестява, но министър-председателя на Англия А. Идън чака само претекст, за да я обяви и приложи в действие.

Той обаче последователно осигурява необходимата съгласуваност с Франция и Съединените щати. Френският премиер Ги Моле показва пълно разбиране на британските постановки и изразява готовност за англо-американски-френски консултации за съвместни действия. У. Чърчил поема лично дълга да убеди Айзенхауер и Дълес в необходимостта от съвместни превантивни действия. Британският дипломат внушава, че Израел може да не дочака времето, до което египтяните ще овладеят съветското оръжие, а Египет, при наличието на военна сила, може да нападне Израел. Британското правителство се стреми да респектира арабските страни чрез демонстрация на англо-френско-американска сила. Това, според СССР, означава, че определени кръгове на западните държави се стремят да използват арабо-израелският конфликт за свои агресивни цели чрез въвеждане на

³ Мирчева, Хр. "Глобална конфронтация в глобалната политика. История на международните отношения 1945-1995 г. ", София, 1999 г. , стр. 170

чуждестранни войски на територията на страни от този регион и чрез създаване на военни усложнения. Съветският съюз е на мнението, че намесата в работата на арабските страни има за цел възстановяването на позициите на колониализма в Близкия Изток, от което особено заинтересовани са определени нефтени монополи.

Сериозно свидетелство за същността на политиката на големите капиталистически държави е развитието на преговорите за отпускане на финансова помощ на Египет във връзка с проектите за построяване на Асуанския язовир. Първоначално те се водят от британска страна. Впоследствие, когато става ясно, че Насър преговаря и със СССР, английското правителство привлича и Съединените щати, които имат най-големи квоти в Международната банка за развитие и реконструкция (МБРР) . Великобритания и САЩ формулират предварителни условия за заема, които представляват грубо нарушение на египетския суверенитет. Египет отхвърля тези условия и се обръща за съдействие към СССР и социалистическите страни.⁴ В отговор на това Великобритания, САЩ и Франция постигат споразумение да засилят доставките на оръжие за Израел и ограничат доставките за арабските страни. Великобритания взема мерки и за военна намеса. Премиерът Идън допуска, че Египет може да вземе конкретни мерки да национализира Суецкия канал и чрез доходите от канала да построи язовира. Затова консервативното правителство залага на израелското превъоръжаване и на реакционните сили в арабския свят, които могат да свалят Насър.

Национализацията на Всеобщата компания на Суецки канал е известна на 26. 07. 1956г. Силата и отражението на този акт надхвърля рамките на англо-египетските отношения. Той дава отражение върху политическата обстановка в целия Арабски Изток и в световното националноосвободително антиколониално движение. Национализацията на Суецкия канал засяга икономическите и политически интереси, нефтените и корабоплавателните компании на Великобритания и Франция, обезпокоява САЩ, но не им създава икономически затруднения. Този акт обаче поставя началото на прояви на известна несигурност в развитието на американо-арабските отношения. Съединените щати отхвърлят перспективата египетска компания да управлява и контролира корабоплаването по

⁴ Мирчева, Хр. "Глобална конфронтация в глобалната политика. История на международните отношения 1945-1995 г. ", София, 1999 г. , стр. 171

канала. Американските политици са против едно по-значително изявяване на арабския национализъм, особено когато той се движи към самостоятелност и демократизация.

Великобритания е държавата, проявила най-остри реакции срещу породилите се заплахи за влиянието на капиталистическия свят в Близкия Изток. Защитникът на Британската колониална империя У. Чърчил съветва Идън с малко военна сила да премахне опозицията на Насър . За тази цел премиерът се насочва към съвместни англо-френски действия. Той провежда спешни консултации с посланиците на Франция и САЩ. В Лондон се откриват преговори между представители на британския и френския генерални щабове. Още на 27. 07. 1956г. министър-председателите Ги Моле и А. Идън постигат споразумение двете правителства да вземат бързи и решителни мерки срещу Египет, а Насър да бъде свален чрез заплаха със сила или използване на сила. В същия ден заседава Британския генерален щаб и правителствения кабинет, наречен “суецки кабинет” , които вземат конкретни решения за военна и политическа подготовка на агресия срещу Египет. “Суецкият кабинет” приема формулата: “Споразумения за бъдещето на този голям воден път, които ще го остават под безпрепятствен контрол на една единствена държава... да го експлоатира за своята национална политика, не са приемливи за правителството на Нейно величество” .⁵

Началото на тази подготовка е свързано с обявената от правителствата на Великобритания , Франция и САЩ (28-31. 07.1956г.) икономическа блокада на Египет. Обединеното кралство замразява египетския стерлингов баланс, блокира всички авоари и злато, държани на името на Компанията на Суецкия канал, намиращи се във Великобритания. На 30 юли правителството забранява и експорта на военни материали за Египет. Съответно на 29 и 31 юли Франция и САЩ следват примера на Обединеното кралство. На следващия етап трите страни започват преговори на равнище министри на външните работи, които завършват с уточнения за подготовката на международна конференция и на военен потенциал, който може да се използва в случай, че всички дипломатически методи се провалят. САЩ обаче показват подчертана предпазливост по въпроса за неотложното прилагане на

⁵ Мирчева, Хр. “История на международните отношения в най-ново време” , изд. “Софи-Р” , С. , 2002 г. , стр. 598

сила.⁶ В Америка се отчита, че Великобритания и Франция имат готовност за военна намеса, която неизбежно ще подкопае престижа им срещу арабските народи. Президентът Айзенхауер отказва да приеме предложенията за пряко участие във военни инициативи. Предпазливостта на САЩ контрастира с нетърпението на английските и френските политици, които споделят убеждението, че свалянето на Насър ще реши британските проблеми в Близкия Изток. Но тъй като Съединените щати не заемат открито отрицателна позиция срещу вариант за военна интервенция, в Лондон и Париж се надяват поне на американски неутралитет. Затова Британския генерален щаб разработва планове, които предвиждат шестмесечен срок за подготовка на англо-френска сила, която да окупира по-голямата част от Египет и зоната на Суецкия канал. Правителството одобрява плана и нарежда неговото изпълнение, а Франция се приобщава към това решение. Общият план е готов на 10. 08. 1956г. пог кодовото названия “Амилкар” , в последствие преработен и преименуван на “Мускетар” .⁷ По този начин големите капиталистически държави създават, развиват и задълбочават суецката криза.

Началото на дипломатическата ѝ история е свързано с Лондонската конференция (16-22. 08. 1956г.) , в която участват 22 държави. Гърция и Египет получават покани, но отказват да присъстват. Сред поканените не фигурират всички учредители на конвенцията за Суецкия канал от 1888г. , както и Китай, Полша, България, Румъния, Бирма, Филипините, които ползват активно канала. На тази основа Съветския съюз прави изявление относно ограничените пълномощия на Лондонската конференция, която няма право да приема решения, отнасящи се до Суецкия канал. Но като привърженик на мирното решаване на международните спорове и вземайки под внимание, че тази конференция може да даде възможност за намиране на пътища за такъв подход за уреждане на въпроси, свързани със свободата за корабоплаването по канала, СССР изпраща свой представител и заявява своята принципна подкрепа на Египет.

В хода на конференцията британският министър С. Лойд настоява суецкият въпрос да се реши по следната схема: незабавно удовлетворяване на акционерите;

⁶ Мирчева, Хр. “Глобална конфронтация в глобалната политика. История на международните отношения 1945-1995 г. “ , София 1999 г. , стр. 174

⁷ Мирчева, Хр. “Глобална конфронтация в глобалната политика. История на международните отношения 1945-1995 г. “ , София, 1999 г. , стр. 175

създаване на нови споразумения за управление на канала; освобождаване на канала от въздействието на политиката. Лойд подчертава, че Великобритания не може да бъде безразлична към съдбата на 13 000 британски специалисти, които работят в Египет. Тяхната сигурност оправдава предпазните мерки, предприети от Обединеното кралство. В своето изказване министърът предупреждава, че “ако едно правителство продължава да контролира преминаването през канала, изхождайки от своите политически съображения, то не е способно да прецени границите на действията си. Рисковете за нарастване на напрежението ще бъдат неизмерими.”⁸

Конференцията в Лондон обсъжда проблема за Суецкия канал в пленарни заседания. По настояване на СССР, Индия, Индонезия и Цейлон, конференцията не се обвързва с каквато и да е резолюция. В хода на дискусиите обаче става ясно, че само Великобритания и Франция разглеждат национализацията на канала като незаконно действие. Много делегати предупреждават Париж и Лондон, че могат да се окажат сами срещу световното обществено мнение. Индия издига предложение за мирно решаване на суецкия въпрос съобразно Устава на ООН. В предложението се предвиждат преговори между заинтересованите страни и Египет на основата на следните принципи: признаване суверенните права на Египет; признаване на Суецкия канал за неразделна част от Египет и воден път с международно значение; свободна и непрекъсната навигация за всички страни съобразно конвенцията от 1888г. ; еднакви такси за преминаване през канала и равноправно използване на улесненията му; постоянно поддържане на канала в съответствие със съвременните технически изисквания; признаване на интересите на страните, които използват канала. То получава подкрепата на СССР и други 5 държави от развиващия се свят. Но останалите страни отхвърлят предложението на Индия. Те предлагат проект за интернационализирана система на контрол над Суецкия канал, която обаче пренебрегва суверенното парво на Египет. Тази система предвижда международен орган за управление, международно осигуряване свободата на навигацията и поддържането на канала, и международно събиране на таксите. Интернационализацията допуска “ефективни санкции” против нарушенията на

⁸ Мирчева, Хр. “История на международните отношения в най-ново време”, изд. “Софи-Р”, С. , 2002 г. , стр. 605

новата конвенция при заплаха със сила, която да попречи на функциите на водния път и на предполагаемия интернационален Съвет за Суецкия канал.⁹

Лондонската конференция завършва с едно единствено решение-протоколите от заседанията да се предадат на египетското правителство. Последващият дипломатически натиск на Запада над Египет завършва с неуспех. Но опитите за такъв натиск засилват убеждението, че войната срещу Египет е предстояща.¹⁰

Междувременно Великобритания и Франция внасят нов елемент в подготовката на агресия. Те включват Израел в предстоящите оперативни работи. Френски специалисти водят преговори с представители на Израелския генерален щаб по въпросите на френски военни доставки. Специален пратеник на английското правителство посещава Тел Авив и уверява министър-председателя Бен Гурион, че Израел може да нападне Египет след като Англия стори това. Форин офис поема задължението да издейства най-добрия мир за Израел, ако се проведе международна конференция по въпроса.

Подготовката на трите държави за военна агресия срещу Египет създава обстановка, пълна със заплахи за ново изостряне на напрежението в Близкия Изток и нови усложнения в арабо-израелския конфликт. Но Великобритания и Франция не се съобразяват с евентуалните негативни последствия и поставят въпросите на военните си приготовления в Съвета на НАТО. Там обаче те получават подкрепа само от страна на Белгия. Мнозинството от съюзниците препоръчват въпроса да се предаде в Съвета за сигурност.

Съединените щати от своя страна делово поемат инициативата за нова конференция, която да се посвети на американската идея за създаване на Асоциация на страните, които ползват Суецкия канал. Инициативата открива допълнителни възможности за окончателното завършване на военната подготовка за агресия. Поради това Великобритания и Франция приемат американското предложение.

Втората Лондонска конференция (16-21. 09. 1956г.) има значението на сепаративно съвещание, в което действат само 18 добре подбрани делегации.

⁹ Мирчева, Хр. "История на международните отношения в най-ново време", изд. "Софи-Р", С. , 2002 г. , стр. 606

¹⁰ Гонионски, С. , "История на дипломатията", Том 5, "Партиздат", 1977 г. , стр. 597

Водеща фигура на конференцията е държавният секретар Дж. Ф. Дълес. Той умело пледира проекта за асоциация и още по-умело и категорично отстранява всички опити за промени, в това число и предложените от английската и френската делегации. По принцип конференцията се изказва против прилагането на сила срещу Египет. Тя обсъжда съдържанието на декларация за учредяване на Асоциацията на страните, ползващи Суецкия канал (АСПСК), целяща събиране на такси и други суми по сметка на АСПСК; въвеждане на строг контрол върху зоната на Суецкия канал, т. е. върху политиката на Египет; създаване на управителен съвет, който ще определи самостоятелно своите пълномощия и др. Но втората Лондонска конференция не успява да вземе окончателно решение за учредяване на Асоциацията и го отлага за ново съвещание на 1. 10. 1956г. Пакистан, Етиопия и Япония обаче отказват да участват в АСПСК. Дания, Норвегия и Холандия правят ред уговорки, които поставят под въпрос самата Асоциация. Но инициаторите на съвещанието Дълес, Идън и Пино избързват и обявяват създаването на АСПСК, а т. нар. Съвет издава първите заповеди и резолюции.¹¹ Междувременно на 23. 09. с. г. Великобритания изпраща нота до председателя на Съвета за сигурност с предложение, суецкия проблем да се включи в дневния ред на Съвета. Зад тези решения стоят само САЩ, Великобритания и Франция и следователно те не са плод на международната договореност.

Редица страни-участнички във втората Лондонска конференция проявяват въздържаност към новия проект за АСПСК преди всичко поради показаното от Египет умение да поддържа трафика на канала.

По същото време Лондон, Париж и Тел Авив продължават активната си подготовка за военна агресия. На 18 и 24 септември ген. Ш. Перес посещава френската столица. На 20 септември в Тел Авив пристигат отговорни френски политици, които поощряват подготовката за военна агресия срещу Египет.¹² На 29 септември в Париж пристига и израелска делегация, която разговаря с френски представителни лица, на които представя проект за операция “Кадеш”, която цели да се създаде заплаха за Суецкия канал, израелските войски да завладеят Тиранския

¹¹ Мирчева, Хр., “Глобална конфронтация в глобалната политика. История на международните отношения 1945-1995 г.”, София, 1999 г., стр. 178

¹² Мирчева, Хр. “История на международните отношения в най-ново време”, изд. “Софи-Р”, С., 2002 г., стр. 610

пролив и да се разстрои организацията на египетските въоръжени сили в Синай и да се предизвика тяхната капитулация. Целите на тази операция се приемат от всички.

Съветът за сигурност на ООН обсъжда суецкия въпрос от 26. 09. до 13. 10. 1956г.¹³ С. Лойд произнася обширна реч, в която обръща внимание на предложенията на 18-те държави, учредителки на АСПСК, и на отказа на Египет да ги приеме. Според Лойд правителствата на Великобритания, Франция и САЩ се стремят да постигнат утвърдена основа на законност на техните права като ползватели на Суецкия канал. Дж. Ф. Дълес подчертава мирните усилия на онези държави, които са засегнати най-силно от национализацията на канала. Той представя исканията на 18-те: ефективно и свободно функциониране на канала съобразно конвенцията от 1888г. ; изолиране на операциите по канала от влиянието на политиката на една нация; увеличаване капацитета на Суецкия канал. Според държавния секретар, т. като канала е международен, то и компанията, която го експлоатира трябва да е такава. Египетският представител отстоява законните права на Египет върху Компанията на Суецкия канал и отхвърля опитите за морален, политически и военен натиск над арабската република. Съветският министър на външните работи Дм. Шепилов защитава египетската кауза и подчертава, че в момента навигацията е напълно нормална.

Успоредно със заседанията на Съвета за сигурност се провеждат дипломатически преговори между министрите на външните работи на Великобритания, Франция и Египет (9-12. 10. 1956г.) . Към тях се приобщава и Генералният секретар на ООН Даг Хамаршелд, но преговорите не излизат от положение на непримиримост в позициите на страните. На 13. 10. 1956г. Съветът за сигурност приема резолюция, която препоръчва преговори с Египет при посредничеството на ООН. Главните условия за договореност са свободно корабоплаване по Суецкия канал без дискриминация и политическо въздействие на която и да е държава, уважение суверенитета на Египет, установяване на таксите за преминаване на канала при двустранни споразумения с Египет, отделяне на средства за разширяване и подобряване на канала. Резолюцията представлява

¹³ Мирчева, Хр. "Глобална конфронтация в глобалната политика. История на международните отношения 1945-1995 г. ", София, 1999 г. , стр. 179

несъмнен успех на египетската кауза и съветската дипломация. Но, като имаме предвид военните приготовления на Великобритания и Франция, и тяхната непримиримост към независимата политика на Египет, резолюцията на Съвета за сугурност може да бъде условно определена като епилог на дипломатическия период на суецката криза.

В края на септември и началото на октомври 1956г. френско-британското сътрудничество в подготовката на агресията срещу Египет достига най-високо ниво. Двете страни натрупват запаси от оръжие, специално доставено от Съединените щати. Великобритания получава 167 вида съоръжения, а Франция-90. Израел получава самолети, артилерия и противотанкови оръдия. Те представляват част от запасите на френската армия, получени от НАТО. Израелски пилоти преминават курс на обучение във Франция. Френски специалисти, изпратени в Израел, подготвят служащите от израелската армия за ползване на новото оръжие.¹⁴ От 22 до 24 октомври представители на Великобритания, Франция и Израел провеждат т. нар. Севърска конференция, на която вземат окончателно решение за реализацията на план “Мускетар” .¹⁵ Основните положения на тази конференция са Израел да започне настъпление в египетска територия на 29 октомври (операция Кадеш) , след което Великобритания и Франция ще връчат на Египет и Израел ултиматум за прекратяване на военните действия. При отказ от изпълнение на този ултиматум в рамките на 12 часа английските и френските въоръжени сили ще започнат десантни операции в египетска територия. След успешно завършване на операция “Кадеш” Израел ще получи Тиранските проливи, островите Тиран и Санафир.

В развиващата се криза Съединените щати разширяват военните доставки за европейските си съюзници, а президентската администрация прави всичко възможно да се разграничи от действията на Великобритания и Франция.

В края на октомври с. г. Израел съсредоточава сили близо до йорданската граница и разпространява слуха за евентуално нахлуване в Йордания. Тази отвличаща вниманието операция се съчетава със съсредоточаване на британски и

¹⁴ Мирчева, Хр. “Глобална конфронтация в глобалната политика. История на международните отношения 1945-1995 г. ”, София, 1999 г. , стр. 180

¹⁵ Мирчева, Хр. “История на международните отношения в най-ново време” , изд. “Софи-Р” , С. , 2002 г. , стр. 614

френски военноморски сили само на 50 мили от Порт Саид. На 29. 10. 1956г. министърът на външните работи на Израел предупреждава Египет, че Израел ще вземе мерки да разруши белезите на палестинските фedaини в Синайския полуостров и да прекрати действията на “египетските терористи” в Израел.¹⁶

В същия ден израелски пехотни части навлизат в ивицата Газа, други преминават израелско-египетската граница и нападат селището Кинтула. След това те развиват нападение по целия фронт срещу III-та египетска армия в Синай. В същото време израелски парашутисти извършват десант в проходите Гиди и Митла (на три мили от Суецкия канал) , охранявани по въздух от френска авиация. През нощта на същия ден британската авиация започва операции по т. нар. въздушно покритие на египетските аеродруми. На 30. 10. 1956г. правителствата на Великобритания и Франция връчват предвидения на Севърската конференция ултиматум на правителствата на Египет и Израел, който квалифицира агресора и жертвата на агресора като равностойни виновници за враждебните действия и за заплахата по свободното плаване по суецкия канал. Британската и френската страна изискват Израел да спре въоръжените действия и да се установи на дистанция 10 мили от канала, а Египет да се изтегли от района на канала и да приеме англо-френска окупация на Порт Саид, Исмаля и Суец.

В този момент египетската армия води сражения на 125 мили източно от Суецкия канал. Следователно ултиматумът изисква Египет доброволно да отстъпи своя територия на Израел и да приеме англо-френска окупация на ключовите позиции по Суецкия канал. Естествено египетското правителство отхвърля ултиматума. На 31. 10. 1956г. премиерът А. Идън съобщава, че Египет може да се счита в положение на военен конфликт с Великобритания и Франция.

Започва тристранната агресия срещу Египет под кодовото название “Мускетар”. Тя се провежда в три фази: въздушна бомбардировка, въздушен десант и морски десант. Британската авиация извършва полети върху аеродрумите в Египет и извежда от строя военновъздушните сили на страната. Атакувани са столицата Кайро и други граждански обекти. Израелската армия изпълнява две основни задачи: терор и безчинства над арабското население в ивицата Газа и настъпление в

¹⁶ Мирчева, Хр. “Глобална конфронтация в глобалната политика. История на международните отношения 1945-1995 г. ” , София 1999 г. , стр. 180

Синай с цел разгром на III-та египетска армия. Силният натиск на израелските подразделения заплашва живата сила и танковите съединения на египетската армия. Поради това върховното командване издава заповед за незабавното ѝ изтегляне. Френската авиация нанася силни удари върху изтеглящите се части. Досантчици на френските военновъздушни сили се опитват да заемат Исмаиля, но се сблъскват със съпротивата на местно партизанско движение. На 5. 11. с. г. започва морският десант на британски амфибии и 1500 парашутисти в пристанището Порт Саид.

В резултат военните планове на Великобритания и Франция остават неосъществени-агресорите не успяват да окупират зоната на Суецкия канал. Насър запазва политическата власт, а свтовната общественост оказва подкрепа на Египет. На 2. 11. 1956г. Общото събрание на ООН приема резолюция 997, която порицава Великобритания и Франция за военните им операции в египетска територия, изисква спиране на огъня, оттегляне от фронтовата линия, мерки за отваряне на Суецкия канал и забрана на вноса на оръжие в региона. В същия ден държавния секретар Дж. Ф. Дълес провежда пресконференция, на която подчертава, че САЩ не са обвързани с проблема за Суецкия канал чрез договор за отбрана, какъвто примерно е Северноатлантическия договор. Наред с това Съединените щати не могат да се идентифицират с т. нар. колониални сили и затова запазват правото си на независима позиция.¹⁷ Но все пак правителството на А. Идън и Камарата на общините предлагат прекратяване на огъня при следните условия: Египет и Израел да се съгласят да приемат войски на ООН; Извънредните въоръжени сили (ИВС) на ООН да изпълняват своите задължения до постигането на арабско-израелски мир и до приемането на задоволителни споразумения за Суецкия канал; до пристигането на ИВС Египет и Израел да приемат незабавно разполагането на английски и френски войски между воюващите страни.

Британските предложения обаче се оказват неприемливи за Египет, САЩ, СССР и др. и съответно не ги приемат.

Разширяването на агресията срещу Египет създава сериозна опасност за световния мир. На 5. 11. с. г. правителството на Съветския съюз прави предложение на САЩ за съвместни действия срещу агресора. Президентът

¹⁷ Мирчева, Хр. "Глобална конфронтация в глобалната политика. История на международните отношения 1945-1995 г.", София, 1999 г., стр. 182

Айзенхауер обаче отклонява предложението. Той се позовава на единодушието на Великите сили при гласуването на резолюциите на Съвета за сигурност и на Общото събрание на ООН за спиране на огъня и за примирие в Близкия изток. В тази обстановка, в същия ден министър Дм. Шепилов връчва остри предупредителни ноти на посланиците на Великобритания, Франция и Израел да прекратят агресията срещу Египет. В противен случай СССР ще поеме неговата защита с всички видове съвременно оръжие.

Съветските ноти предизвикват сензация и паника в Лондон и Париж. Идън безуспешно търси пряка връзка с президентът Айзенхауер, надявайки се, че САЩ ще поемат отбраната на британските острови и ще направят съответно предупреждение до Съветския съюз. В нощта на 5 срещу 6. 11. 1956г. американският посланик в Париж уведомява Ги Моле, че Франция не трябва да разчита на американска помощ, ако войната продължава. Съединените щати не желаят да се обвързват на един явен провал и то на конкуренти в Близкия Изток. Великобритания и Франция остават без алтернатива, т. като, както обобщава английският изследовател У. Лонгууд, “съветски ракети, съчетани с американско мълчание, представляват удар, какъвто британските и френските организатори и изпълнители на агресията срещу Египет не могат да издържат”¹⁸. На 1. 11. с. г. съветската авиация открива полети до Египет и Сирия и доставя необходимата материална помощ. Турското правителство разрешава преминаването на съветски военни кораби през Босфора и Дарданелите по посока Източното Средиземноморие. Всички тези факти предупреждават Лондон и Париж да вземат съответно решение за прекратяване на военните сражения. Същия ден, на 6. 11. 1956г. , Айзенхауер приветства Идън за разумното решение, но избягва англо-американски договорености, които биха подкрепили Великобритания.

Прекратяването на въоръжените действия представлява сериозен успех за миролюбивите сили. Но наред с това за пълното възстановяване на египетския суверинитет са нужни и мерки по непосредственото изтегляне на военните контингенти на агресорите. Вместо това британското командване разполага танкови съединения и парашутни части в Порт Саид (7. 11. С. г.) . Израелската

¹⁸ Мирчева, Хр. “Глобална конфронтация в глобалната политика. История на международните отношения 1945-1995 г. ”, София, 1999 г. , стр 183

армия и френските експедиционни сили остават в Синай и зоната на Суецкия канал. Великобритания и Франция правят дипломатически сондажи относно включването на техните контингенти в извънредните въоръжени сили на ООН, които биха заели позиции на територията на Египет. Всичко това създава сериозна заплаха за суверенитета на Египет и дори за възстановяване на военните действия. В тази обстановка Съветския съюз приема нова решителна стъпка. На 10. 11. 1956г. Телеграфната агенция на Съветския съюз (ТАСС) е упълномощена да заяви, че съветските държавни органи няма да попречат на съветски граждани-доброволци, които желаят да отпътуват и да вземат участие в борбата на египетския народ за неговата независимост. Категоричната позиция на Съветския съюз и перспективата в Египет да се появят съветски поделения срещу британските и френските командоси изчерпват възможностите за запазване на позициите на агресорите. Въпреки опитите им да въздействат на ООН, Великобритания и Франция са принудени да приемат условията на Съвета за сигурност за пълно изтегляне от зоната на Суецкия канал. Операцията приключва на 22. 12. 1956г. На 8. 02. 1957г. Генералният секретар на ООН сключва споразумение с Египет за статута на ИВС в египетска територия. Израел обаче задържа изтеглянето на своите въоръжени сили от Синай до 7. 03. 1957г. и отказва да приеме ИВС на ООН. По тази причина и съобразно желанието на Египет контингентите на ООН са разположени само на египетска страна на демаркационната линия от Газа до Шарм-ал-Шейх.¹⁹

Суецката криза е важен и преломен момент в развитието на международните отношения в следвоенния период. С тази криза свършва наивността на западния съюз-след нея съюзниците губят безрезервната си вяра в представата за безупречна съгласуваност на интересите си. Великобритания и Франция стигат до изводи, подчертаващи тяхната слабост и зависимост от Съединените щати. След кризата те обръщат гръб на идеята за европейско единство и избират постоянно подчинение на политиката на САЩ.

Суецката криза е и събитие, което дава ясна представа за мащабността, дълбочината и размерите на студената война, както и за жестоките решения и

¹⁹ Мирчева, Хр. "Глобална конфронтация в глобалната политика. История на международните отношения 1945-1995 г.", София, 1999 г., стр. 184

действия, на които са готови двете основни велики сили- “участнички” в тази война. Главният пропагандатор на Египет Ануар Садат пише:

В днешния свят има само две велики сили-Съединените щати и Съветския съюз... Ултиматумът постави на мястото им и Британия, и Франция-те не са нити големи, нито могъщи сили.²⁰

СЪДЪРЖАНИЕ:

1. Увод
2. Близкият Изток и политиката на империалистическа агресия
3. Предпоставки и причини за началото на Суецката криза
4. Национализация на Компанията на Суецкия канал и начало на Суецката криза
5. Същност и събития, характеризиращи Суецката криза:
 - 5.1. Първа Лондонска конференция
 - 5.2. Втора Лондонска конференция
 - 5.3. Подготовка на англо-френско-израелско нападение над Египет

²⁰ Кисинджър, Х. , “Дипломацията” , изд. къща “Труд” , 1997 г. , стр 481

- 5.4. Осъществяване на операция “Мускетар”
- 5.5. Намеса на Съветския съюз в Суецката криза
- 5.6. Изтегляне на войските на Великобритания и Франция от територията на Египет
- 6. Заключение

Библиография:

1. Мирчева, Хр. “Глобална конфронтация в глобалната политика. История на международните отношения 1945-1995 г. “ , София, 1999 г.
2. Мирчева, Хр. “История на международните отношения в най-ново време” , изд. “Софи-Р” , С. , 2002 г.
3. Джонсън, П. , “Съвременността. Светът от 20-те до 90-те” , УИ “Св. Климент Охридски” , С. , 1993 г.
4. Кисинджър, Х. , “Дипломацията” , изд. Къща “Труд” , 1997 г.
5. Гонионски, С. , “История на дипломацията” , Том 5, “Партиздат” , 1977 г.

Благодарение на Гертана Христова Маринова от УНСС